

**Libuša Vajdová – Jana Páleníková –
Eva Kenderessy (2017):
*Dejiny rumunskej literatúry***

Bratislava, AnaPress, 491 s. ISBN 978-80-89137-96-1

Rumunsko, krajina juhovýchodnej Európy, často mylne považovaná za súčasť Balkánu, ostáva v povedomí väčšiny európskeho obyvateľstva aj naďalej zafixované ako chudobný a zaostalý štát neslávne známy pre túlavé psy, vreckárov, neprispôsobivých občanov, Ceaușescovu vládu a tajomnú legendu o Drakulovi. Našťastie, postupne sa na povrch vyplavujú aj pozitívne skúsenosti ľudí s otvorenou myslou, ktorí si napriek všeobecnému stereotypu trúfli navštíviť krajinu s pitoresknou prírodou, srdečnými obyvateľmi, rozmanitým reliéfom a bohatými tradíciami ovplyvnenými rozvetvenými chodníkmi histórie, na ktoré ju zaviali miestami neľútostné vetry osudu. Mali možnosť odhaliť skryté krásy Karpát, drevených kostolíkov, exotickej zmesi kultúr, architektúry v „Le Petit Paris“ a jedinečnej fauny a flóry v delte Dunaja.

Rovnako jedinečnou je publikácia *Dejiny rumunskej literatúry*, ktorá je v celom česko-slovenskom prostredí úplne prvá svojho druhu a jej cieľom je rozšíriť obzory záujemcom o Rumunsko, jeho dejiny a najmä literatúru. Jej vznik nie je až taký prekvapujúci, keďže rumunistika ako disciplína má na Slovensku dlhoročnú tradíciu a rumunčina bola historicky prvým románskym jazykom, ktorý sa začal vyučovať na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského. Stalo sa tak v roku 1922 zásluhou Jindry Huškovej-Flajšhansovej, rumunistky z Karlovej univerzity v Prahe, kde rumunčina figurovala ako vyučovací predmet už štyridsať rokov.

Za ideou vydať podobné dielo určite stojí aj skutočnosť, že Slovensko a Rumunsko sú krajiny, ktoré si nie sú až také vzdialené, práve naopak, mohli by sme povedať, že sú si veľmi blízke a podobné a v istom historickom období dokonca mali spoločnú hranicu.

Nespája nás však len susedstvo v rokoch 1918 – 1939, ale aj mnohoročné spolunažívanie v tom istom štáte – Sedmohradsko, čiže severná časť Rumunska známa aj pod názvom Transylvánia, patrilo rovnako ako Slovensko do Uhorského kráľovstva, neskôr do Rakúsko-Uhorskej monarchie a napokon opäť do uhorskej časti monarchie, čo sa doteraz odráža na podobnosti sedmohradskej architektúry so stredoeurópskou.

Ako sa dozvedáme na prvých stránkach knihy, slovenskí čitatelia mali už v roku 1885 možnosť prečítať si v *Slovenských pohľadoch* článok „Malý Paríž“ od slovenského novinára Gustáva Augustínyho pôsobiaceho v Sedmohradsku. Približoval v ňom nielen rumunské hlavné mesto „Bukuriašť“, ale aj dejiny, geografiu, jazyk a spôsob života obyvateľstva rumunského štátu, ktorý vznikol spojením kniežatstiev Moldavska a Valašska. V úvodnej kapitole si pre nás autorky pripravili prehľadný prierez relevantnými informáciami a zaujímavosťami zo spoločných rumunsko-slovenských dejín, pričom nevynechali skutočnosť, že v Rumunsku doteraz existuje početná slovenská menšina (najmä v Banáte), a zároveň čitateľov oboznamujú so základnými geografickými a historickými faktami, ktoré sa vo veľkej miere pričinili o vývoj a charakter rumunskej literatúry.

Spoločensko-historický a politický kontext skutočne tvorí neoddeliteľnú súčasť dejín akejkoľvek národnej literatúry, a preto je chvályhodné, že je zahrnutý v úvode každej kapitoly, ponúka nám kultúrne pozadie nevyhnutné pre orientáciu v analyzovaných literárnych smeroch, ideových prúdoch a v celkovej aktuálnej sociálnej situácii a mentalite odrážajúcej sa v tvorbe rumunských autorov. Vysvetľuje nám tiež, prečo bola rumunská literatúra oproti ostatným európskym literatúram tak pozadu a čím bola vďaka svojej pozícii v priestore kultúrnej interferencie západnej, východnej a strednej Európy taká výnimočná.

Od prvého dokumentu v rumunčine cez prvé písomnosti v staroslovenčine sa dostávame k jednotlivým literárnym obdobiam počnúc humanizmom, ktorý mal, prirodzene, tiež špecifickú podobu, pretože bol ovplyvnený pobytmi rumunských intelektuálov v cudzine, a tak sa vyznačoval prvkami západoeurópskeho humanizmu, gréckej a rímskej antiky, byzantskej tradície, východnej ortodoxie, orientálnych kultúr a tureckého islamu. Autorky približujú prekladovú aj pôvodnú cirkevnú a svetskú literatúru, ktorá v tom čase vznikala v rumunských knie-

žatstvách, obohatenú o úryvky a zaujímavosti odhaľujúce pravý charakter vtedajšej tvorby. Ponúkajú viaceré uhly pohľadu na niektoré historické situácie, akou bola napríklad vláda fanariotov (od 1711 v Moldavsku, od 1715 vo Valašsku, až do 1821), ktorá bola síce veľmi nestabilná a rumunská historiografia ju vníma skôr negatívne, ale mala aj svoje svetlé stránky. Ako sa dočítame v príslušnej kapitole, prínos sa prejavil najmä v šírení osvietených ideí, vzdelania a zrušení nevoľníctva, pričom fanariotská vláda zároveň dopomohla rumunským kniežatstvám, aby sa otvorili západnému svetu.

Dozvedáme sa tiež, ako to bolo na rumunskom území s romantizmom, či ho môžeme porovnať s obdobnými dielami z iných európskych krajín a čím bola ovplyvnená a ako sa vyvíjala tvorba najvýznamnejšieho rumunského romantika Mihaija Eminesca. Harmonické súžitie klasicizmu a romantizmu a neskorý nástup románového žánru sú taktiež javy, ktoré ozvlášťujú dejiny rumunskej literatúry, rovnako jej cesta z konca 19. storočia, keď prešla od *biedermeieru* cez tragický romantizmus až k realizmu. Pridanou hodnotou tejto publikácie sú tiež informácie o rumunskej literárnej kritike, ktorá do značnej miery formovala a usmerňovala literárne dianie v krajine a bez nej by obraz o vývine dejín národnej literatúry nemohol byť kompletný.

Najväčší priestor je, pochopiteľne, venovaný literatúre 20. storočia, ktorá je pre nás najrelevantnejšia a v konečnom dôsledku je aj najplodnejšia. Môžeme si všimnúť, že ani rumunskú spoločnosť neobišiel konflikt medzi protipólmi tradičný vs. moderný, ktorý je značne citelný v literárnych hnutiach na začiatku storočia, a autorky nezabúdajú poukázať na paralely medzi jednotlivými smermi a tendenciami a slovenským či československým literárnym dianím. Najväčšiu podobnosť môžeme pobaďať práve v období komunistického režimu, počas ktorého museli rumunskí autori znášať podobné ideologické tlaky ako naši. Pre vytvorenie si celkového obrazu o rumunskej literatúre je veľmi dôležitá aj kapitola o exilovej tvorbe, kde nájdeme najrelevantnejšie mená, ktoré boli z rôznorodých dôvodov nútené presadiť sa za hranicami svojej rodnej zeme, niektoré až do takej miery, že ich dnes považujeme za tzv. svetových autorov (Eugen Ionesco, Mircea Eliade).

Keďže pojem rumunská literatúra nezahŕňa len diela napísané rumunskými autormi, ale všetku literatúru napísanú v rumunskom

jazyku, prirodzene do nej patrí aj tvorba moldavských spisovateľov, či už bola napísaná v azbuke alebo latinke. O literárnom dianí na území Besarábie alebo dnešnej Moldavskej republiky sa dočítame v záverečnej časti knihy, ktorá nám výstižne prezentuje rozdiely a podobnosti medzi rumunským a moldavským písomníctvom. Približuje nám tiež špecifiká, významné črty, najrelevantnejšie mená a zaujímavosti literárnej tvorby, ktorá vznikla medzi riekami Prut a Dnester, vrátane nevyhnutného sociálno-historického a politického kontextu.

Autorky nám všetky vyššie spomínané informácie podávajú chronologicky a s použitím prehľadného a logického delenia na kapitoly a podkapitoly, pričom v jednotlivých obdobiach vyčleňujú individuálny priestor pre dramatickú, básnickú a prozaickú tvorbu. Celkový dojem a didaktický charakter publikácie je podčiarknutý príjemným naratívny štýlom, ktorý však oplýva vysokou mierou odbornosti, množstvom relevantných citácií a odkazov na literárnych kritikov a historikov.

I keď sú *Dejiny rumunskej literatúry* prvou publikáciou svojho druhu, na ceste k jej vzniku stáli viaceré dôležité míľniky. Prvým z nich je jednoznačne publikácia Libuše Vajdovej s názvom *Rumunská literatúra v slovenskej kultúre* (2000) mapujúca slovensko-rumunské kultúrne vzťahy v rokoch 1890 až 1990 so zameraním na prekladovú činnosť, a druhým monografia Jany Páleníkovej *Rumunský medzivojnový román* (2011), ktorá nás sprevádza tzv. zlatým vekom románového žánru v Rumunsku. Okrem spomenutých syntetizujúcich prác sme sa na Slovensku mohli stretnúť s veľkým množstvom odborných štúdií analyzujúcich rôzne aspekty rumunskej literatúry, a tiež s celým radom časopiseckých a knižných prekladov, ktoré postupne pripravovali slovenské čitateľské publikum na recepciu literárnej tvorby takej „exotickej“ krajiny. Napriek tomu, že sa dnes u nás neprekladá z rumunskej literatúry toľko, koľko v minulosti, iniciatíva a záujem pretrváva. V roku 2010 vyšiel v slovenčine román *Maličky* od Filipa Floriana, jedného z najtalentovanejších súčasných rumunských autorov, a v roku 2016 sme sa konečne dočkali dlho očakávaného prekladu aspiranta na Nobelovu cenu za literatúru, Mirceu Cărtăresca, a jeho diela *Nostalgia*. Najčerstvejším prírastkom do rumunskej literatúry v slovenskom jazyku je preklad troch divadelných hier významnej bukureštskej režisérky a dramatičky Gianiny Cărbunariu, ktorý vyšiel v roku 2019 pod názvom *Hry*.

Z uvedeného vyplýva, že rumunistika sa na Slovensku stále teší aktivite a obľube, rumunisti preto s radosťou privítali rozsiahlu publikáciu Libuše Vajdovej, Jany Páleníkovej a Evy Kenderessy, ktorá nám konečne ako prvá predstavuje celkový vývoj rumunskej literatúry od jej počiatkov až po súčasnosť. Kniha slúži ako výborný študijný materiál pre študentov rumunčiny, ako užitočný zdroj informácií pre romanistov, literárnych kritikov, historikov aj nadšencov a je dôkazom stále narastajúceho záujmu o kultúru tajuplnej krajiny na juhovýchode Európy.

Kludia Gagová

Katedra romanistiky

Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Gondova 2, 814 99, Bratislava, Slovenská republika

gagova3@uniba.sk